

Sastanak sa predstavnicima civilnog društva

21. septembar 2022.

Dame i gospodo, veoma nam je drago što danas imamo priliku da ovde govorimo o Specijalizovanim većima. Iako smo se nadali da ćemo moći lično da razgovaramo sa vama u Gnjilanu, odlučeno je da se ovaj događaj održi onlajn u interesu javne bezbednosti. Nisam ovde da bih govorila o temama koje imaju bilo kakve veze sa politikom, već samo da bih vam pružila informacije o sudu.

Kad govorimo o Specijalizovanim većima Kosova, uvek je važno razumeti njihov istorijat, mandat i nadležnosti. Zbog toga ću reći nekoliko reči o tome kako je ovaj sud nastao, iako je nekima od vas to možda već poznato, a zatim ću dati kratak pregled trenutne situacije u postupcima koji se vode pred Specijalizovanim većima. Nakon izlaganja ću rado odgovoriti na sva vaša pitanja.

Specijalizovana veća Kosova osnovana su kao odgovor na učestale tvrdnje da teška krivična dela izvršena u kontekstu sukoba na Kosovu (1998-2000) nisu istražena i da njihovi učinioci nisu krivično gonjeni. Osim toga, postojalo je uverenje da je za procesuiranje tih krivičnih dela potrebno obezbediti povoljno okruženje koje će omogućiti uredno vršenje pravosuđa, formiranjem namenskih odvojenih sudskih veća koja će voditi odgovarajuće krivične postupke. U skladu s tim uverenjem, na osnovu razmene pisama od 14. aprila 2014. između tadašnje visoke predstavnice Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost i predsednice Kosova postignut je sporazum o prenosu ovlašćenja na osnovu Ustava Kosova za osnivanje posebnih, nezavisnih sudskih veća koja će biti izmeštena u treću državu i suditi za krivična dela otkrivena tokom istraga Specijalne istražne radne grupe.

Takođe je dogovoreno da će struktura tih odvojenih sudskih veća odgovarati svim nivoima sudskog sistema Kosova. Međutim, sporazum je takođe predviđao da će Specijalizovana veća postupati na osnovu vlastitog statuta i usvojiti svoja vlastita pravila o postupku i dokazima, da će zapošljavati isključivo međunarodno osoblje, da će na listi sudija biti samo međunarodne sudije, kao i da će se eventualne kazne izdržavati van Kosova.

Osnivanje takvih jedinstvenih i samostalnih veća proisteklo je iz potrebe da se obezbedi nezavisno i nepristrasno suđenje koje će se odvijati bez uplitanja politike, uz zaštitu bezbednosti i sigurnosti života i dobrobiti svedoka i žrtava. Zakonom koji je usvojen 23. aprila 2014, Skupština Kosova ratifikovala je razmenu pisama kao međunarodni sporazum.

U cilju sprovođenja tog međunarodnog sporazuma, a u skladu sa Ustavom Kosova, predsednik Skupštine Kosova je u martu 2015. uputio Ustavnom sudu Kosova predlog odgovarajućeg ustavnog amandmana.

U aprilu 2015, Ustavni sud Kosova zaključio je da predloženi amandman ne umanjuje i ne utiče na prava i slobode garantovane Ustavom Kosova, i utvrdio da je saglasan sa Ustavom i neophodan kako bi Kosovo ispoštovalo svoje međunarodne obaveze.

Predloženi amandman je sproveden dodavanjem člana 162 Ustavu Kosova, koji je Skupština Kosova usvojila 3. avgusta 2015. Član 162 precizira da se „organizacija, rad i nadležnost Specijalizovanih veća i Specijalizovanog tužilaštva uređuju ovim članom i posebnim zakonom“. Tog istog dana, Skupština Kosova je usvojila Zakon o Specijalizovanim većima Kosova i Specijalizovanom tužilaštvu, čime je i zvanično osnovala ovaj sud.

Sud ima mandat da osigura bezbedno, nezavisno, nepristrasno, pravično i efikasno vođenje krivičnih postupaka u vezi s navodima o teškim prekograničnim i međunarodnim krivičnim delima izvršenim u toku i posle sukoba na Kosovu od 1. januara 1998. do 31. decembra 2000, koja su izvršili državljani Kosova ili Savezne Republike Jugoslavije, ili su ta dela izvršena protiv njih. Sud isključivo razmatra krivičnu odgovornost pojedinaca, a ne organizacija, grupa ili etničkih zajednica.

Kao što je Specijalizovano veće Ustavnog suda jasno iznelo u svojoj odluci od 26. novembra 2020, i kao što predviđa Zakon o Specijalizovanim većima i Specijalizovanom tužilaštvu, mandat Specijalizovanih veća i Specijalizovanog tužilaštva će trajati sve dok Evropska unija ne obavesti Kosovo da je njihov mandat završen.

Specijalizovana veća se finansiraju isključivo sredstvima Evropske unije i, u različitoj meri, sredstvima pet država-kontributora (Sjedinjene Države, Norveška, Švajcarska, Kanada i Turska).

Specijalizovana veća trenutno vode postupke u četiri predmeta protiv osam optuženih lica. Prelomni trenutak u radu Specijalizovanih veća nastupio je 18. maja 2022, kada je u jednom od tih predmeta doneta prva prvostepena presuda. Dvojica optuženih, kojima su izrečene osuđujuće presude po većini tačaka optužnice, nedavno su podnela najavu žalbe na tu presudu. Panel Apelacionog suda sastavljen od troje sudija određen je da rešava po toj žalbi.

U drugom predmetu, u kome je optuženo samo jedno lice, strane u postupku održale su završne reči prošle nedelje. Ovim predmetom rukovodi pretresni panel I,

sastavljen od troje sudija i jednog rezervnog sudije. Treći predmet je danas prosleđen pretresnom panelu, dok je četvrti predmet još uvek u fazi prethodnog postupka.

Od septembra 2020, sudija za prethodni postupak, dva pretresna panela, različiti paneli Apelacionog suda, panel Ustavnog suda, panel Vrhovnog suda i ja kao predsednica doneli smo više od 1.200 odluka i naloga, od čega skoro 200 u usmenoj formi. U istom periodu održano je više od 150 sudskih zasedanja. Kao što te činjenice pokazuju, Specijalizovana veća su imala pune ruke posla i radila su izuzetno efikasno i ekspeditivno, uz pomoć veoma predanog osoblja. Sada ću izneti neke pojedinosti o različitim predmetima.

Počću sa predmetom koji Specijalizovana veća vode protiv g. Gucatija i g. Haradinaja, koji se u dve tačke optužnice terete za krivična dela protiv javnog reda, a u četiri tačke za krivična dela protiv pravosuđa i javne uprave.

Kao što sam već pomenula, prelomni trenutak za Specijalizovana veća nastupio je 18. maja 2022, kada je pretresno veće izreklo prvu presudu koja je doneta pred SVK. Gospodin Gucati i gospodin Haradinaj proglašeni su krivim po tri od četiri tačke optužnice, odnosno za ometanje službenog lica u vršenju službene dužnosti, zastrašivanje u toku sudskog postupka i povredu tajnosti sudskog postupka. Obojica optuženih osuđena su na kaznu zatvora u trajanju od četiri i po godine, u koju se uračunava vreme koje su proveli u pritvoru, i novčanu kaznu u iznosu od po sto evra. Gospodin Gucati i gospodin Haradinaj oslobođeni su optužbi za odmazdu.

Pretresni panel je ekspeditivno vodio postupak. Suđenje je trajalo 32 dana, u periodu od 7. oktobra 2021. do 3. februara 2022. U tom periodu saslušano je ukupno 14 svedoka, 18 izjava svedoka usvojeno je u spis predmeta, a u dokazni spis je predloženo ukupno 237 dokaza. Presuda je doneta vrlo ekspeditivno, svega dva meseca po iznošenju završnih reči u ovom predmetu.

Predmet je bio složen kako u pogledu procedure, tako i u pogledu materije. Pretresni panel je morao da primeni krivični zakon Kosova, uz vrlo male mogućnosti oslanjanja na prethodnu sudsku praksu. Iako se ovaj predmet ne odnosi na zločine protiv čovečnosti ili ratne zločine, to je važan predmet za SVK. Kao što je pretresni panel naglasio, glavna pitanja ovog predmeta su pravilno vršenje pravosuđa, integritet i bezbednost postupka i bezbednost i dobrobit više stotina ljudi koji su se odvažili da ispune svoju građansku dužnost i istupe kao svedoci pred SVK koji imaju pravo da žive bez straha. Zaštita svedoka od zastrašivanja i nepravde ugrađena je u temelje svakog sistema krivičnog pravosuđa, bilo domaćeg ili međunarodnog.

Dužnost pružanja zaštite predstavljala je jedan od ključnih razloga za izmeštanje SVK, a to ujedno svedoči i o važnosti ovog predmeta.

Kao što sam već pomenula, obojica optuženih podnela su žalbu na prvostepenu presudu i nju u ovom trenutku razmatra panel Apelacionog suda. S obzirom na rokove propisane našim Pravilnikom o postupku i dokazima, očekuje se da bi, u zavisnosti od okolnosti predmeta, žalbena presuda mogla da bude doneta početkom 2023.

Sada ću nešto reći o suđenju g. Saljihu Mustafi. Gospodin Mustafa je, kako se tvrdi, bio komandant jedinice Oslobođilačke vojske Kosova koja je delovala u operativnoj zoni Lab, a optužnica ga tereti po četiri tačke za ratne zločine.

Glavni pretres, koji je počeo 15. septembra 2021, trajao je 49 dana, tokom kojih je saslušano 29 svedoka. U ovom predmetu odobreno je učešće osam žrtava, koje zastupa zajednički zastupnik žrtava. Pretresni panel je zvanično zaključio fazu izvođenja dokaza 20. juna, a strane postupku su održale svoje završne reči prošle nedelje.

Prema Pravilniku o postupku i dokazima Specijalizovanih veća, pretresni panel mora da donese prvostepenu presudu u ovom predmetu u roku od tri meseca nakon iznošenja završnih reči, osim ukoliko izuzetne okolnosti ne nalažu drugačije. Prema tome, moguće je da će još jedna prvostepena presuda biti doneta do kraja 2022.

Treći predmet vodi se protiv g. Pjetera Šalje, koji je, kako se tvrdi, bio pripadnik snaga OVK raspoređenih u Kukešu, u Albaniji. Gospodin Šalja je uhapšen u martu 2021. u Belgiji, a optužnica ga tereti po četiri tačke za ratne zločine.

Sudija za prethodni postupak obavestio me je prošlog četvrtka da je predmet spreman za prosleđivanje panelu, i ja sam shodno tome odredila pretresni panel. Do sada je u ovom postupku odobreno učešće osam žrtava.

Kao što sam ranije rekla, imamo i jedan predmet koji se nalazi u fazi prethodnog postupka, kojom rukovodi sudija za prethodni postupak Giju, iz Francuske.

U pitanju je predmet protiv g. Hašima Tačija, g. Kadrija Veseljija, g. Redžepa Seljimija i g. Jakupa Krasnićija. Svi se terete po četiri tačke za ratne zločine i šest tačaka za zločine protiv čovečnosti. Optuženi su uhapšeni i prebačeni u Hag početkom novembra 2020, a prethodni postupak je u toku.

Do sada je u ovom postupku odobreno učešće ukupno 32 žrtve. Nadamo se da će ovaj predmet biti prosleđen pretresnom panelu krajem ove godine.

S obzirom na niz aktivnosti koje su se odvijale u ova četiri predmeta, tokom prethodnih nekoliko godina određivani su i paneli Apelacionog suda koji su rešavali o različitim pitanjima. Prilikom određivanja panela, oslanjala sam se na istih četvoro sudija varirajući sastav konkretnih panela kako bi se obezbedila doslednost i predvidljivost sudske prakse SVK. Osim žalbenog postupka u predmetu protiv g. Gucatija i g. Haradinaja, paneli Apelacionog suda presuđivali su u stvarima koje se tiču nadležnosti Specijalizovanih veća, pritvora optuženih, obaveza obelodanjivanja materijala, učešća žrtava i prigovora na formu optužnice.

Od septembra 2020, paneli Apelacionog suda doneli su skoro 85 odluka i naloga.

Dana 15. avgusta 2022. – dakle, prvog radnog dana suda posle letnje sudske pauze, panel Vrhovnog suda doneo je odluku u kojoj je zaključio da g. Veselji nije dokazao da su sudija za prethodni postupak i panel Apelacionog suda značajno prekršili postupak predviđen Zakonom i Pravilnikom o postupku i dokazima kada su mu svojim odlukama produžili pritvor. Panel Vrhovnog suda je u celosti odbacio zahtev g. Veseljija. To je bio prvi put da je panel Vrhovnog suda rešavao po zahtevu za zaštitu zakonitosti.

Ove godine određeno je i Specijalizovano veće Ustavnog suda, kako bi rešavalo po pet zahteva za ocenu ustavnosti koje su podneli g. Jakup Krasnići, g. Kadri Veselji, g. Hašim Tači i g. Pjeter Šalja u vezi sa navodnim kršenjem njihovih osnovnih prava.

Rešavajući po ovim zahtevima za ocenu ustavnosti, Veće je donelo važne odluke 13. juna, 6. jula i 15. avgusta. Veće je odbacilo svih pet zahteva kao nedopuštene, ocenivši da su u ovom trenutku preuranjene. Drugim rečima, trojica podnosilaca ne mogu pre okončanja postupaka koji se protiv njih vode da tvrde za sebe da su žrtve čija su prava prekršena, s obzirom da još uvek nije utvrđeno da li su nevini ili krivi u pogledu optužbi koje im se stavljaju na teret.

Želela bih da iskoristim ovu priliku da naglasim da za krivična dela koja spadaju u nadležnost SVK mogu da budu optuženi samo pojedinci, a ne i etničke grupe, organizacije ili bilo koja druga tela.

Odluku o tome ko će biti optužen za neko krivično delo donosi isključivo specijalizovani tužilac, koji postupava nezavisno i jedini pokreće tu vrstu inicijative. Specijalizovani tužilac donosi takve odluke na osnovu istraga koje vodi njegova kancelarija, kao i raspoloživosti dokaza. Međutim, kao sudije SVK-a, mi smo ti koji imamo dužnost da obezbedimo da se postupci protiv optuženih lica vode pravično i efikasno, uz poštovanje prava koja im naš pravni okvir garantuje. Specijalizovana veća

i Specijalizovano tužilaštvo su odvojene ustanove koje su sasvim nezavisne jedna od druge.

Kao što možete da vidite, sud strogo vodi računa o svom mandatu. Iz reakcija u medijima videli smo da se sudu upućuju kritike i da ima i onih koji ne veruju u njegov mandat.

Kao sud, mi se ne možemo upuštati u političke rasprave, niti u diskusije koje se odnose na rad suda. Upravo suprotno – Specijalizovana veća Kosova su usredsređena na ispunjenje svog mandata koji im je poverila Skupština Kosova na osnovu dogovora postignutog razmenom pisama između Kosova i EU iz 2014. To znači da se Specijalizovana veća staraju da postupci koji se pred njima vode budu nezavisni, pravični, sigurni, bezbedni i nepristrasni. Odluke i presude Specijalizovanih veća govoriće same za sebe i dokazaće da su Specijalizovana veća vršila svoj mandat na legitiman i kredibilan način.

Da rezimiram, veoma mi je drago što sam imala priliku da govorim o Specijalizovanim većima, njihovom mandatu i predmetima koji su u postupku. Ukoliko imate neka pitanja, rado ću na njih odgovoriti.